

*Ольга Молчанюк,
кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри природних дисциплін
Комунального закладу «Харківська гуманітарно-
педагогічна академія»
Харківської обласної ради*

ЗАКОНОМІРНОСТІ ТА ПРИНЦИПИ ВИХОВАННЯ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ПРИРОДИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ БІОЛОГІЇ

Анотація. У статті автором виділено дві основні групи закономірностей освітнього процесу: зовнішні, що характеризують залежність освітнього процесу від суспільних умов та процесів і внутрішні, які встановлюють зв'язок між компонентами освітнього процесу; між характером діяльності учасників навчально-виховного процесу; між ставленням особистості до процесу навчання та виховання і ефективністю результатів даного процесу. Виділено закономірності в аспекті вирішення проблеми дослідження що спираються на загальнолюдські цінності. Автором схарактеризовано основні принципи виховання ціннісного ставлення до природи: розвиток творчої індивідуальності майбутніх фахівців; формування в них наукових основ взаємодії із природою; послідовність навчання; моделювання; єдність теорії й практики; принцип єдності навчальної та виховної діяльності; формування індивідуального досвіду взаємодії з світом природи; інтеграція освітніх дисциплін, які базуються на принципах екологічної освіти. Доведено, що принципи виховання ціннісного ставлення до природи тісно взаємопов'язані між собою, визначають зміст виховної діяльності щодо виховання ціннісного ставлення до природи майбутніх учителів у процесі професійної підготовки.

Ключові слова: закономірності, закономірності освітнього процесу, виховання майбутніх учителів, принци виховання, професійна підготовка, екологічна освіта, індивідуальність.

Постановка проблеми. Освіта і вихованість людини культури поєднуються з креативністю і індивідуальною самобутністю її особистості. Це вільна, гуманна, духовна особистість, здібна до творчої самореалізації в світі культурних цінностей, етичної саморегуляції і адаптації в соціокультурному середовищі, що змінюється [3, с. 11-26].

З урахуванням того, що освіта має бути скерованою на розвиток людини, сприяти взаєморозумінню, терпимості і дружбі між усіма народами, основними принципами політики у сфері освіти і культури визначено: глобальна перспектива в освіті на всіх рівнях і в усіх її формах; розуміння і

повага до всіх народів, їхніх культур, цінностей і способу життя; усвідомлення глобальної взаємозалежності між народами і націями; здатність до спілкування з іншими; усвідомлення не лише прав, але також і обов'язків по відношенню один до одного; розуміння необхідності міжнародної солідарності і співпраці; готовність людини брати участь у вирішенні проблем свого суспільства, своєї країни і світу в цілому тощо [8].

Ціннісні основи виховання в педагогіці визначаються закономірностями і принципами виховання. Нормативно-правова база виховної роботи у вищому закладі освіти забезпечується, перш за все Законом України «Про освіту» [5].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти закономірностей процесу навчання розглядалися в працях таких науковців як В. Анісімов, О. Грохольська, Н. Нікандров, М. Роганова, В. Сластенин та ін.. На важливість екологічної освіти в аспекті формування екологічної свідомості й екологічної культури особистості звертали увагу як вітчизняні, так і зарубіжні педагоги інших країн: І. Зверев, А. Захлебний, П. Іванов, І. Суравегіна, В. Червонецький, В. Крисаченко, О. Леопольд, Г. Пономарьова, Дж. Сван, В. Степп, Г. Шевченко, Г. Філіпчук та ін. Погляди вищенаведених науковців мали значний вплив на формування еколого-естетичного виховання як нового напрямку педагогічної теорії і практики. У розробці його теоретико-методологічних засад у кінці ХХ століття важливу роль відіграли роботи С. Карсона, Л. Сміта, Р. Стівена та ін.

Мета статті полягає у визначенні основних закономірностей та принципів виховання ціннісного ставлення майбутніх учителів до природи.

Виклад основного матеріалу. Реалізація започаткованої мети передбачає визначення закономірностей та принципів виховання особистості майбутнього вчителя в здоров'язбережувальному середовищі ВЗО.

В. Анісімов, О. Грохольська, Н. Нікандров виділяють наступні групи закономірностей процесу навчання : структурні (детермінуюча роль цілей

навчання по відношенню до змісту освіти; визначальна роль змісту освіти в процесі навчання; зв'язку між компонентами змісту освіти і способами їх засвоєння та ін.); системні (взаємозв'язок навчання і соціальної системи; взаємозалежність процесу навчання і педагогічного свідомості суспільства і конкретних суб'єктів педагогічного процесу; взаємозалежність процесу навчання і мікросередовища тощо); змістовні (взаємозв'язок і взаємозалежність наукової, світоглядної і морально-ціннісної спрямованості змісту процесу навчання; взаємозв'язок нових знань і нових прийомів в процесі навчання і активного розумового пошуку вирішення завдань); еволюційні (взаємозв'язок варіативних характеристик процесу навчання і рівня підготовки учнів; взаємозалежність якісних характеристик процесу навчання від його кількісних характеристик тощо); функціональні (взаємозалежність якісних характеристик процесу навчання і підготовки учнів до самостійного оволодіння соціальним досвідом; взаємозалежність процесу навчання і підготовки учнів до саморегуляції і оцінці своїх досягнень); історичні (взаємозв'язок прояву всіх компонентів процесу навчання і особливостей епохи; взаємозалежність і в результаті варіативність цілей навчання і змісту освіти від умов розвитку суспільства) [1].

На думку М. Роганової основними закономірностями освітньо-виховного процесу з формування духовної культури є наступні [9, с. 217]: орієнтація на розвиток особистості, її сутнісний початок і культурне призначення; становлення особистості здійснюється тільки на основі активності самої особистості у взаємодії її з навколишнім соціокультурним середовищем, в процесі включення її в різноманітну діяльність; цілісність педагогічного процесу.

Аналіз літературних джерел дозволяє нам виділити дві основні групи закономірностей освітнього процесу: зовнішні – характеризують залежність освітнього процесу від суспільних умов та процесів і внутрішні – встановлюють зв'язок між компонентами освітнього процесу (цілями, змістом, методами, засобами і формами); між характером діяльності

учасників навчально – виховного процесу; між ставленням особистості до процесу навчання та виховання і ефективністю результатів даного процесу. Зовнішні закономірності носять соціально обумовлений характер, що відображає вимоги суспільства до рівня освіти особистості.

Цілком погоджуючись із вищенаведеними поглядами на поняття «закономірності», в якості пріоритетних закономірностей освітнього процесу щодо виховання ціннісного ставлення до природи особистості визначаємо наступні: навчання завжди пов'язане з вихованням; чим активніше та ініціативніше особистість в процесі навчання, тим успішніше здійснюється навчально-виховний процес; ефективність освітнього процесу опосередковується оптимальністю вибору методів, форм і засобів навчання; ефективність результатів освітнього процесу визначається характером міжособистісної взаємодії учасників процесу.

Виділені закономірності в аспекті вирішення проблеми дослідження мають спиратися на загальнолюдські цінності, які також склалися, протягом тисячоліть. Це – ідеали добра, правди, краси, справедливості, совісті, людської гідності, гуманізму, свободи, поваги до старших, піднесення культу Матері й Батька та інші, які активно виховуються у майбутнього учителя в педагогічному закладі вищої освіти .

Така платформа виховання певною мірою проартикульована у Державній національній програмі «Освіта» («Україна ХХІ століття») .

У цьому ж документі окреслені змістові компоненти програми виховання підростаючого покоління: формування національної свідомості, любові до рідної землі, народу, бажання працювати задля розквіту держави, готовності її захищати; забезпечення духовної єдності поколінь, виховання поваги до батьків, жінки-матері, культури та історії рідного народу; формування високої мовної культури; оволодіння українською мовою; прищеплення шанобливого ставлення до культури, звичаїв, традицій усіх народів, що населяють Україну; виховання духовної культури особистості; створення умов для вільного вибору нею світоглядної позиції; утвердження

принципів загальнолюдської моралі: правди, справедливості, патріотизму, доброти, працелюбності, інших добродійностей; формування творчої, працелюбної особистості, виховання цивілізованого господаря; забезпечення повноцінного фізичного розвитку дітей і молоді, охорони та зміцнення їхнього здоров'я; виховання поваги до Конституції, законодавства України, державної символіки; формування глибокого усвідомлення взаємозв'язку між ідеями свободи, правами людини та її громадянською відповідальністю; забезпечення високої художньо-естетичної освіченості й вихованості особистості; формування екологічної культури людини, гармонії її відносин з природою; розвиток індивідуальних здібностей і талантів молоді, забезпечення умов самореалізації; формування у дітей і молоді уміння міжособистісного спілкування та підготовка їх до життя в умовах ринкових відносин.

Отже, очевидно, що закономірності тісно пов'язані з принципами виховання, які можна трактувати як основні вимоги до ефективної побудови виховного процесу, які визначають вибір оптимальної структури виховного процесу, зміст виховної роботи, найбільш ефективні методи, прийоми, форми і засоби діяльності і спілкування суб'єктів освітньо-виховного процесу [6, с. 528].

Принципи виховання розуміються як загальні регулятори, що засновується на необхідності забезпечення результативності виховної діяльності і взаємодіють у цілісній системі. Питанням принципів виховання були присвячені роботи Я. Коменського, Ж.-Ж. Руссо, І. Песталоцці, К. Ушинського та ін.

Слід зазначити, що принципи виховання, відображаючи рівень розвитку суспільства, формулюють потреби суспільства у відтворенні актуально значущого типу особистості. Зміст принципів виховання виражає науково усвідомлена вимога суспільства до збереження, трансляції і творчого розвитку культури суб'єктами виховання, орієнтує на обов'язкову реалізацію закономірностей виховного процесу в педагогічній практиці.

На думку значної кількості авторів, принципами організації освітньо-виховного процесу у закладі вищої освіти є наступні: принцип гуманістичної спрямованості виховання; принцип природовідповідності виховання; принцип культуровідповідності виховання; принцип індивідуально-особистісного підходу у вихованні; принцип індивідуалізації і творчої спрямованості виховного процесу; принцип професійно-етичної вземовідповідальності; принцип орієнтація на цінності і ціннісні відносини; принцип суб'єктності; принцип діалогічності виховання; принцип безперервності і незавершеності виховання; принцип варіативності виховання; принципи духовності; принцип єдності свободи і відповідальності та інші [12, с.560].

Отже, організація освітнього процесу з урахуванням вищезазначених принципів сприяє тому, що студент педагогічного вишу насамперед сам опановує загальну й професійну культуру, сформовані культурні уявлення та цінності й уже потім розпочинає творчу діяльність, перетворення навколишнього світу, збагачення та примноження культурних здобутків свого народу [4, с. 3-6].

На думку Г. Пономарьової, у процесі набуття системи професійних знань майбутнім фахівцем педагогічного профілю треба розуміти, що знання важливі й цінні лише в «олюдненому вигляді», тобто найвища цінність – це сама людина, її духовний світ, унікальність і неповторність[7, с. 214].

Зміст екологічної освіти в аспекті виховання ціннісного ставлення до природи зводиться до визначення його психологічних основ, формуванню екологічної свідомості й екологічної культури особистості на основі розробки й застосування індивідуально-орієнтованих освітніх технологій.

Основу ефективності еколого-педагогічних технологій і самої екологічної освіти представляє встановлення чіткої відповідності обраних принципів і підходів до освітнього процесу, спрямованого на формування системи цінностей, пов'язаних із світом природи і відношенням до нього. Аналізуючи психолого – педагогічну літературу в аспекті проблеми

досвідження, слід зазначити, що різні автори по різному формулюють основні принципи виховання ціннісного ставлення до природи. Серед безлічі принципів можна виділити загальні принципи екологічної освіти: принцип науковості, принцип системності й систематичності у викладі матеріалу, принцип взаємозв'язку глобального, національного й регіонального підходів до розгляду екологічних проблем, принцип комплементарності тощо.

Наприклад, С. Дерябо та В. Ясвін роблять акцент на методичні принципи екологічної психодіагностики, зокрема: принцип формування розумових процесів в аспекті проблеми дослідження, як системи екологічних уявлень особистості; принцип суб'єктифікації природничих об'єктів, що полягає у формуванні в особистості суб'єктної установки щодо природних об'єктів і сприйняття природних об'єктів як суб'єктів взаємодії; принцип коактивності із світом природи, що забезпечує екологічно доцільну діяльність особистості у світі природи.

Велике значення для виховання ціннісного ставлення до природи мають також принципи організації й побудови освітнього процесу, обґрунтовані в педагогічній літературі. До них відносяться п'ять основних принципів: культуровідповідності, поліцентризму, взаємодії світу природи з суб'єктом що пізнає, обумовлює прагнення враховувати інтереси всіх суб'єктів освітнього процесу в комбінації з інтересами природи, междисциплінарності, міжпредметних зв'язків та інтеграції, завдяки чому в освітньому процесі реалізуються ідеї екогуманітарної парадигми наукового мислення та ідеї інтегративних наукових підходів, принцип творчої спрямованості навчального процесу, що орієнтує на створення умов для прояву внутрішніх резервів особистості [2, с. 61].

Система принципів завжди базується на філософському підході до процесу пізнання, в основі якого лежить єдність взаємозв'язків і взаємовпливу загального й часткового. З урахуванням специфіки взаємин зі світом природи, система принципів підпорядковується загальній психолого-педагогічній концепції, яка передбачає динамічну відповідність освітнього

процесу психологічному процесу розвитку. Слід зазначити, що всі принципи процесу виховання ціннісного ставлення до природи розглядаються з погляду особливостей професійної діяльності. Звідси випливає необхідність урахувувати чотири важливі функції принципів їх реалізації: максимально активізувати всі психологічні механізми виховання ціннісного ставлення до природи особистості; будувати педагогічний процес у контексті сучасної наукової екогуманітарної парадигми; урахувувати в процесі побудови освітнього процесу індивідуальні особливості особистості; здійснювати навчально – виховний процес у відповідності зі специфікою взаємодії майбутніх фахівців із природою в їхній професійній діяльності.

Така система представлена наступними основними принципами: розвиток творчої індивідуальності майбутніх фахівців; формування в них наукових основ взаємодії із природою; послідовність навчання; моделювання; єдність теорії й практики; принцип єдності навчальної та виховної діяльності; формування індивідуального досвіду взаємодії з світом природи; інтеграція освітніх дисциплін.

Одним з найважливіших принципів в процесі виховання ціннісного ставлення до природи, на нашу думку, є принцип розвитку творчої індивідуальності. Саме по собі поняття «індивідуальність» трактується як цілісна якість особистості, що визначає її особливість, унікальність, що відбиває якісний рівень розвитку даної особистості. Індивідуальністю є кожна людина.

Поняття «творча індивідуальність», широко застосовується в педагогіці й психології, проявляється у творчій активності особистості. Ми говоримо про творчу індивідуальність майбутніх учителів у тому випадку, якщо вони виступають як самостійні суб'єкти діяльності, якщо їх дії й розв'язок проблем не є стандартними, вони є оригінальними, якщо яскрава індивідуальність дозволяє фахівцям зберігати своє самобутнє «особа» незалежно від ситуації в колективі.

Творча індивідуальність передбачає високий особистісний зміст усього, що відбувається в його професійній діяльності, відчуває й переживає всі ці події як факти власного життя, що особливо актуально для виховання ціннісного ставлення до природи, взаємодія з якою входить у повсякденну професійну діяльність, і найчастіше є однією з найважливіших функцій цієї діяльності. Саме з погляду виховання ціннісного ставлення до природи в статті розглядається творча індивідуальність особистості у процесі проектної діяльності.

Без розвиненої творчої індивідуальності становлення професіонала є однобічним і відірваним від життя, а взаємодія із природою буде здійснюватися застарілими методами й технологіями, на основі споживчого підходу.

Виходячи з вищезазначеного, правомірно вважати, що принцип розвитку творчої індивідуалізації займає важливе місце серед інших принципів виховання ціннісного ставлення до природи. Реалізація даного принципу забезпечує певні умови, серед яких можна виділити наступні, найбільш важливі: стимулювання процесу творчої рефлексії; актуалізація прояву творчої індивідуальності як якості особистості; навчання, у процесі якого необхідно сформувані не тільки професійні вміння, але й творчу індивідуальність; створення інноваційного середовища та відповідної психологічної атмосфери для творчості; організацію видів педагогічної діяльності, що забезпечують процес індивідуалізації; добір навчального матеріалу, що дозволяє гармонійно поєднувати професійні цілі й інтереси в процесі творчої індивідуалізації особистості.

Стосовно до процесу виховання ціннісного ставлення до природи, розвиток творчої індивідуальності відбувається під впливом факторів, що забезпечують максимальну ефективність зазначеного процесу шляхом його орієнтації на творчість, особистість, ціннісне ставлення до природи й розширення поля реалізації творчої активності.

Даний принцип припускає розвиток і формування в освітньому процесі екологічної свідомості на основі реалізації основних ідей екогуманітарної парадигми наукового мислення й інтеграції наукових підходів. Розуміння цілісності світу природи, усвідомлення себе частиною цього світу, знання й розуміння основних законів природи та соціоприродної реальності, забезпечує прагнення враховувати інтереси всіх суб'єктів освітнього процесу, а також суб'єктів природи.

Принцип послідовності навчання в процесі формування ціннісного ставлення до природи обумовлений тим, що рівень і характер професійних вимог, пропонованих до процесу підготовки майбутніх фахівців на сучасному етапі, якісно змінюється. Це відбувається у зв'язку з ускладненням і розширенням професійних завдань, виникненням нових і досить різноманітних форм одержання й переробки інформації, необхідністю обліку все більшої кількості факторів.

Спираючись на специфіку системи освіти, можна виділити деякі особливості реалізації даного принципу: персоналізація – орієнтація на конкретну, окремо взяту особистість; теоретична структуризація – створення педагогічної системи розвитку ставлення до природи на основі концептуально побудованих фактів; екологічна орієнтація – безперервний послідовний екологічний простір з метою виховання ціннісного ставлення до природи; інноваційність підходів до особистісного ціннісного ставлення до природи на основі гармонічної комбінації цілей і специфіки професійної діяльності.

Важливо й доцільно формувати ціннісну орієнтацію відносно природи з позиції професійної діяльності й професійної фахової освіти.

Принцип послідовності адаптований до процесу виховання ціннісного ставлення до природи майбутніх учителів у процесі проектної діяльності логічно обумовлює необхідність моделювання цього процесу. Важливість моделювання пояснюється новими вимогами сучасної освіти, а також вимогами, які пов'язані із загостренням екологічних проблем. Однією з

таких вимог є дотримання екологічних правил і норм, культури які засновані на ціннісному ставленні до природи особистості. Тому в межах проведеного дослідження моделювання розглядається нами як принцип реалізації виховання ціннісного ставлення до природи майбутніх учителів.

Принцип моделювання виховання ціннісного ставлення до природи та його реалізація в професійній діяльності містить у собі наступні аспекти: визначення потреб і ціннісних орієнтації особистості, які виступають мотиваційною основою цілі, що формує, діяльність й учинки людини, і неодмінно повинні включати такі цінності, як природа й життя у всьому різноманітті своїх проявів; стимулювання рефлексії у взаємодії із природою, у процесі проектної діяльності, що визначає обережність і продуманість власних дій і вчинків особистістю, обумовлюючи тим самим її моральний самоконтроль; формування екологічних установок, які виражають ціннісне ставлення до природи або природного об'єкта, що виникли в процесі діяльності, і визначають характер взаємодії із цим об'єктом; активізація взаємодії із природою; установлення й поглиблення емоційних, інтелектуальних, емпатичних зв'язків особистості із природними об'єктами, засноване на переживанні екологічних проблем та погіршенні стану екологічних умов, на прагненні змінити ситуацію в кращу сторону, розв'язати екологічні проблеми хоча б на мінімальному рівні, виключити прояв негативного ставлення до природи й нанесення шкоди природі в результаті виконання певних дій, наказів і розпоряджень; активізація пізнавального інтересу до природи, що є основою поповнення знань про навколишнє середовище, екологічні проблеми різних масштабів, а також стимулом прагнення до взаємодії із природними об'єктами в професійній діяльності.

Аналіз наведених аспектів дозволяє встановити психолого-педагогічні основи виховання ціннісного ставлення до природи майбутніх учителів і реалізації цього ставлення в проектній діяльності.

Одним із принципів, що забезпечують виховання ціннісного ставлення до природи є принцип єдності теорії й практики. Реалізація даного принципу, заснована на органічній комбінації теоретичного й практичного курсів, забезпечує найбільшу ефективність професійного становлення фахівця і його діяльності у світі природи.

На наш погляд можна визначити наступні завдання, що дозволяють реалізувати у педагогічних вишах принцип єдності теорії й практики при вихованні ціннісного ставлення до природи: формування цілей навчальних дисциплін з урахуванням вимог, пропонувананих до професійної діяльності з урахуванням особливостей взаємодії із природою; відповідність методів, форм навчання та виховання поставленим цілям і рівню розвитку майбутніх фахівців; прогнозування можливих утруднень і протиріч в навчально – виховному процесі з урахуванням специфіки змісту та індивідуальних особливостей студентів, а також шляхів їх усунення; вибір оптимальної системи оцінки, контролю й корекції навченості й сформованості ціннісного ставлення до природи у майбутніх учителів; педагогічна активізація основних механізмів виховання ціннісного ставлення до природи.

Принцип єдності навчальної та виховної діяльності проявляється через наближення процесу виховання ціннісного ставлення до природи до процесу професійної підготовки. У результаті забезпечення органічного зв'язку аудиторних занять із вихованням ціннісного ставлення в навчальних закладах студенти мають змогу не лише засвоювати знання на теоретичному і методичному рівнях, але й апробувати свої навички й уміння в конкретних педагогічних умовах навчально-виховного процесу, тим самим набуваючи досвіду самовиховання. Цей принцип на сучасному етапі має ознаки принципу технологізації, але лише в тому розумінні, що виховна діяльність майбутнього педагога організовується під час професійної підготовки як спеціально спроектована система виховних цілей, які мають бути узгоджені з рекомендаціями психологічної служби вищого навчального

закладу щодо особливостей психологічного розвитку особистості кожного студента та з професійними вимогами до моральної компетентності.

Принцип виховання у майбутніх учителів індивідуального досвіду взаємодії з світом природи, являє собою, по суті, педагогічну організацію технологій різних типів їх взаємодії із природними об'єктами. Відповідно до даного принципу перевага віддається таким технологіям взаємодії із природою, які забезпечують партнерський характер відносин і спрямовані на морально-екологічний розвиток особистості.

В результаті, реалізація принципу індивідуального досвіду взаємодії з світом природи сприяє індивідуальному досвіду взаємодії особистості з світом природи і забезпечує рефлексію й проектування власної діяльності та її наслідків щодо проблеми дослідження.

На сучасному етапі розвитку освіти, принцип інтеграції передбачений сучасними науковими дослідженнями в галузі екологічної освіти.

Так, В. Червонецький звертає увагу на те, що західні педагоги, визначаючи екологічну освіту як процес засвоєння цінностей і понять, спрямованих на формування умінь і відносин, потрібних для розуміння й оцінки взаємозв'язків між людьми, їх культурою та навколишнім природним середовищем, підкреслюють важливість розвитку в учнів умінь приймати екологічно відповідальні рішення, «культури поведінки» в навколишньому середовищі та ставлення до нього, що виходить з відповідальності перед суспільством [11, с. 84].

Отже, проблему інтеграції в процесі виховання ціннісного ставлення до природи майбутніх учителів розглядаємо як створення цілісної системи, що об'єднує знання студентів із природничих і педагогічних дисциплін із метою гармонійного розвитку їх особистості.

Інтегроване навчання передбачає цілісне сприйняття предметів і явищ, активізацію процесу засвоєння знань, їх поглиблення, систематизацію, виховання всебічно розвиненої особистості. Воно виконує такі функції:

практичну (сприяє формуванню практичних умінь), освітню (опанування знаннями, вміннями і навичками з різних дисциплін із метою поглибленого розуміння сутності досліджуваних явищ), розвивальну (спроможність аналізувати, порівнювати факти з різних галузей знань, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки) і виховну (забезпечує багатоаспектність виховного процесу).

Отже, обґрунтовані нами принципи тісно взаємопов'язані між собою, визначають зміст виховної діяльності щодо виховання ціннісного ставлення до природи майбутніх учителів у процесі професійної підготовки.

Висновки. Аналізуючи вищезазначене, можна стверджувати, що виявлення психологічних механізмів формування ціннісного ставлення до природи й основних системотворчих факторів цього процесу являє собою ту основу, на яку накладаються педагогічні методи та прийоми, цілеспрямовано сконструйовані із знань про суб'єктивний процес розвитку ставлення до природи. Це дозволяє проектувати освітній процес на основі усвідомлення системи принципів індивідуально-орієнтованого підходу до процесу виховання ціннісного ставлення до природи.

Перспективи подальших розвідок полягають в наступних аспектах: розширення професійно-діяльнісного й екологічного простору особистості; обґрунтування сучасних методів і підходів щодо розв'язку проблеми розвитку ціннісного ставлення до природи й пошуку нових науково-обґрунтованих шляхів взаємодії із природою на основі ціннісного ставлення до неї в процесі професійної діяльності; розширення індивідуалізації освітнього процесу професійної підготовки, на основі обліку специфіки особистісних якостей і особливостей.

Список використаних джерел:

1. Анісімов В., Грохольська, О. Нікандров Н. Общие основы педагогики:учб. для вузов, 2006.-М.: Просвещение
2. Бойко А. М. Оновлена парадигма виховання: шляхи реалізації (підготовка вчителя до формування виховуючих відносин з учнями) : навч.-метод. посіб. / А. М. Бойко. – Київ : ІЗМН, 1996. – 232 с., с. 61

3. Бондаревская Е. В. Ценностные основания личностно ориентированного воспитания гуманистического типа / Е. В. Бондаревская // Образование в поисках человеческого смысла. – Ростов н/Д., 1995. – С. 11–26.

4. Гузій Н. В. Проблема професіогенезу фахівця в ракурсі сучасних теорій професіоналізації / Н. В. Гузій // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Сер. 16 : Творча особистість учителя : проблеми теорії і практики : зб. наук. праць / ред. кол. : Н. В. Гузій (відп. ред.) [та ін.]. – Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. – Вип. 11 (21), с. 3–6

5. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс] / Режим доступу до журналу: <http://www.edu-law.org.ua/ukrainian-law/zakon-ukrainy-pro-osvitu/>

6. Лихачев Б. Г. Педагогика : [курс лекцій] / Б. Г. Лихачев. – М. : Прометей, 1992. – 528 с.

7. Пономарьова Г. Ф. Активізація навчально-пізнавальної діяльності студентів ВНЗ на заняттях із педагогіки : навч.-метод. посіб. з практикумом для студ. пед. ВНЗ / Г. Ф. Пономарьова, І. О. Степанець. – Харків : ФОП Шейніна О. В., 2010. – 214 с.

8. Рекомендація про виховання в душі міжнародного взаєморозуміння, співробітництва і миру та виховання в душі поваги прав людини і основних свобод // Прийнята 19.11.1974 р. Генеральною Конференцією ООН з питань освіти, науки і культури на її 18 сесії. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?user=o788&sp=i>

9. Роганова М. В. Виховання духовної культури студентів вищих навчальних закладів: науково-методичний посібник / М. В. Роганова. – Краматорськ, 2008. – 217 с.

10. Харківська А. А. Теоретичні основи розвитку фахової компетентності майбутніх педагогів. Сучасні наукові дослідження та розробки: теоретична цінність та практичні результати – 2016 : матеріали між нар. наук.-практ. конф., Братислава, 15-18 березня 2016 р. Київ : ТОВ «НВП «Інтерсервіс», 2016. С. 172-173.

11. Червонецький В.В. Загальні тенденції розвитку шкільної екологічної освіти в країнах євроатлантичного регіону у другій половині ХХ – на початку ХХІ століть: дис. на здобуття наукового ступеня доктора пед. наук : 13.00.01 / В.В. Червонецький. – Луганськ, 2007, с. 84

12. Ягупов В. В. Педагогіка : [навч. посіб.] / В. В. Ягупов. – К. : Либідь, 2003, с. 471

*Ольга Молчанюк,
кандидат педагогических наук, доцент,
заведующий кафедрой естественных дисциплин
Коммунального учреждения «Харьковская гуманитарно
педагогическая академия»
Харьковского областного совета*

ЗАКОНОМЕРНОСТИ И ПРИНЦИПЫ ВОСПИТАНИЯ ЦЕННОСТНОГО ОТНОШЕНИЯ К ПРИРОДЕ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ БИОЛОГИИ

Аннотация. В статье автором выделены две основные группы закономерностей образовательного процесса: внешние, характеризующие зависимость образовательного процесса от общественных условий и процессов и внутренние, которые устанавливают связь между компонентами образовательного процесса; между характером деятельности участников учебно-воспитательного процесса; между отношением личности к процессу обучения и воспитания и эффективностью результатов данного процесса. Выделены закономерности в аспекте решения проблемы исследования опирающихся на общечеловеческие ценности. Автором охарактеризованы основные принципы воспитания ценностного отношения к природе: развитие творческой индивидуальности будущих специалистов; формирование у них научных основ взаимодействия с природой; последовательность обучения; моделирование; единство

теории и практики; принцип единства учебной и воспитательной деятельности; формирование индивидуального опыта взаимодействия с миром природы; интеграция образовательных дисциплин, базирующихся на принципах экологического образования. Доказано, что принципы воспитания ценностного отношения к природе тесно взаимосвязаны между собой, определяют содержание воспитательной деятельности по воспитанию ценностного отношения к природе будущих учителей в процессе профессиональной подготовки.

Ключевые слова: *закономерности, закономерности образовательного процесса, воспитание будущих учителей, принципы воспитания, профессиональная подготовка, экологическое образование, индивидуальность.*

*Olga Molchanyuk
Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor
Head of the Department of Natural Disciplines
Communal institution "Kharkiv Humanitarian-
pedagogical academy »
Kharkiv Regional Council*

LEGISLATION AND PRINCIPLES OF EDUCATION OF VALUE ATTITUDE TO THE NATURE OF FUTURE TEACHERS OF BIOLOGY

In the article, the author identifies two main groups of educational process regularities: external, characterizing the dependence of the educational process on social conditions and processes, and internal, which connect the components of the educational process; between the activity types of participants in the educational process; between the individual's attitude to the process of learning and education and the process results effectiveness. The regularities of solving the research objective, which are based on universal values, are singled out. The author characterizes the basic principles of training values-based attitude to the nature: developing creative individuality of future specialists; forming scientific bases of interaction with nature; sequence of training; modeling; unity of theory and practice; principle of unity of educational and upbringing activities; forming individual experience of interaction with the world of nature; integrating educational disciplines based on the principles of environmental education. It is proved that the principles of training values-based attitude to the nature are closely interconnected. They determine the content of educational activities on training values-based attitude to the nature of future teachers during vocational training.

Key words: *regularities, regularities of educational process, training future teachers, upbringing principle, vocational training, ecological education, individuality.*